

Daniel Puciato

Politechnika Opolska

ROLA ŚRODKÓW POMOCOWYCH Z UNII EUROPEJSKIEJ W PODNOSZENIU ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ GMINY GŁUCHOŁAZY

1. Wstęp

Wzrost zamożności społeczeństwa, rozwój środków transportu, skrócenie czasu pracy oraz zmiany stylu życia spowodowały, że turystyka stała się ważną częścią polskiej gospodarki narodowej. Jej udział w produkcie krajowym oszacowany został w roku 2007 na 6%. Turystyka cechuje się dużą pracochłonnością i poza bezpośrednim wpływem na gospodarkę przyczynia się również do występowania ważnych efektów pośrednich, wynikających z aktywizowania obszarów nie związanych z nią w sposób bezpośredni. Odgrywa ona również coraz ważniejszą rolę w procesach rozwoju lokalnego, gdyż wiele gmin traktuje ją jako niezwykle istotny czynnik aktywizacji gospodarczej, wzrostu dochodów budżetu lokalnego, zatrudnienia mieszkańców, a także swoisty stymulator rozwoju gospodarczego¹. Jedną z zasadniczych barier rozwojowych lokalnych rynków turystycznych jest problem źródeł finansowania. Wiele miejscowości turystycznych to obszary słabo rozwinięte gospodarczo i nie dysponujące znacznymi środkami finansowymi, które mogłyby być przeznaczone na poprawę atrakcyjności turystycznej. Konieczne jest zatem poszukiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, pochodzących m.in. ze środków pomocowych Unii Europejskiej².

Celem pracy jest przedstawienie roli środków pomocowych z Unii Europejskiej, jako potencjalnego instrumentu poprawy atrakcyjności turystycznej gminy Głucholazy.

¹ P. Gryszel, *Działania samorządu terytorialnego na rzecz kształtowania regionalnej i lokalnej polityki turystycznej*, [w:] *Polityka turystyczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin-Kopenhaga 2005, s. 164; A. Kornak, A. Rapacz, *Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie*, AE, Wrocław 2001, s. 44.

² S. Bosiacki, *Gospodarka turystyczna w Polsce – stan obecny i perspektywy rozwoju*, [w:] *Gospodarka turystyczna w XXI wieku*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań 2002, s. 14.

2. Znaczenie atrakcyjności turystycznej dla rozwoju obszarów recepcyjnych

Atrakcyjność turystyczna to „występowanie pewnej cechy charakterystycznej, przyciągającej turystów na pewne tereny dzięki walorom krajobrazu naturalnego, klimatu, pomników historii, a także różnych interesujących obiektów zagospodarowania przestrzennego”³. Można ją postrzegać w trzech aspektach⁴:

- atrakcyjność określaną poprzez różnego rodzaju klasyfikacje czy kategoryzacje,
- atrakcyjność wynikającą z przyjęcia określonej techniki oceniania,
- atrakcyjność będącą następstwem subiektywnego spostrzegania.

Atrakcyjność turystyczną każdej miejscowości determinują w sposób komplementarny trzy główne składowe: walory turystyczne (naturalne oraz te, do których wytworzenia przyczynił się człowiek), dostępność komunikacyjna oraz stan zagospodarowania turystycznego (infrastruktura turystyczna i paraturystyczna). Rozwój turystyki oraz kreowanie funkcji turystycznych na danym obszarze zależą przede wszystkim od występowania walorów turystycznych. Dopiero opierając się na tych zasobach, podmioty zarządzające gminą mogą wpływać na atrakcyjność turystyczną, poprzez modernizację już istniejącej oraz budowę nowej infrastruktury⁵. Wysoka atrakcyjność turystyczna gminy pozwala na utrzymanie lub wzrost pozycji konkurencyjnej obszaru, która w turystyce, podobnie jak w innych dziedzinach życia gospodarczego, staje się obecnie jednym z ważniejszych wyzwań. Wymaga to jednak zintegrowanych działań na różnych płaszczyznach, gdyż rywalizację o maksymalne korzyści wygrywają te podmioty, które obok potencjału turystycznego dysponują jeszcze: społecznymi warunkami kreowania innowacji, możliwościami uzyskania wysokich standardów jakości życia i środowiska oraz sprawnym aparatem zarządzania⁶. Obszar recepcyjny spełniający te wymogi może odnieść wiele korzyści wynikających z rozwoju turystyki, do których zalicza się m.in.: wzmocnienie gospodarki lokalnej, zwiększenie liczby i różnorodności podmiotów gospodarczych wykorzystujących przede wszystkim lokalne czynniki produkcji, rozwój działalności inwestycyjnej stymulowanej przez rosnący ruch turystyczny, rozbudowę infrastruktury turystycznej i paraturystycznej oraz lepsze jej wykorzystanie nie tylko przez turystów, ale również przez mieszkańców gminy, efekty mnożnikowe, tworzenie dodatkowych miejsc pracy, rozwój sektora usługowego oraz poprawę zaopatrzenia ludności⁷.

³ A. Kowalczyk, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2000, s. 36.

⁴ S. Page, *Urban tourism*, Routledge, London-New York 1995, s. 69.

⁵ A. Kornak, A. Rapacz, *Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie*, AE, Wrocław 2002, s. 45.

⁶ M. Słodowa-Helpa, *Warunki i czynniki rozwoju turystyki w gminie*, „Problemy Turystyki” 2002, nr 3-4, s. 13.

⁷ W. Gaworecki, *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003, s. 348.

3. Charakterystyka gminy Głucholazy

Gmina Głucholazy usytuowana jest w południowo-zachodniej części województwa opolskiego, w powiecie Nysa. Wchodzi w skład Przedgórze Sudeckiego, Sudetów Wschodnich i Niziny Śląskiej. Zachodnia część gminy stanowi mezoregion Przedgórze Paczkowskie, południowa to Góry Opawskie, natomiast wschodnia to Płaskowyż Głubczycki. Od południa gmina graniczy z Republiką Czeską. Powierzchnia gminy wynosi 16 760 ha, a ludność liczy ogółem 26 460 osób. Najważniejszymi jednostkami morfologicznymi tworzącymi krajobraz są: Góra Parkowa złożona z trzech szczytów tworzących grzbiet o długości ok. 5 km, najwyższy szczyt na terenie gminy – Biskupia Kopa (889 m n.p.m.), rzeka Biała Głucholańska tworząca malowniczy przełom o długości 2,5 km, rozległa dolina Złotego Potoku oraz dolina Bystrego Potoku o długości ok. 4 km, ostro i malowniczo wcinająca się w zbocze Biskupiej Kopy. Lasy i grunty leśne stanowią niemal 20% ogólnej powierzchni gminy i są naturalnym siedliskiem dla licznej flory i fauny. Większość obszarów użytkowanych turystycznie jest objęta systemem ochrony przyrody (Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”, a także trzy rezerwaty leśne „Cicha Dolina”, „Las Bukowy” oraz „Nad Białką”). Gmina Głucholazy jest stosunkowo bogata w rozproszone obiekty historyczne, kościoły, zabytki architektury obronnej, elementy dawnej zabudowy uzdrowskiej, pałace i dwory z parkami o charakterze krajobrazowym z cennymi zespołami starodrzewu⁸.

Gmina posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę dla ruchu kołowego. Przez jej tereny przebiega droga krajowa nr 40 Prudnik – Głucholazy – granica państwa, droga wojewódzka nr 411 Nysa – Głucholazy – granica państwa, drogi powiatowe łączące miasto Głucholazy z 17 sołectwami oraz drogi gminne o nawierzchni asfaltowej o długości 35,3 km. Poważnym mankamentem jest zły stan nawierzchni większości ww. dróg. Połączenia autobusowe PKS umożliwiają dojazd do każdej miejscowości na terenie gminy oraz bezpośrednio do Nysy, Prudnika, Opola, Wrocławia, Głubczyc, Żywca i Nowego Sącza. Na terenie gminy znajdują się również 4 pasażerskie dworce kolejowe PKP, lecz ruch pasażerski został tu czasowo zawieszony⁹.

Na terenie gminy znajdują się 54 czynne obiekty bazy noclegowej. Zlokalizowane są one w Głucholazach (16 obiektów), Pokrzywnej (16 obiektów), Jarnołówku (15 obiektów), Starym Lesie (3 obiekty) oraz Konradowie (4 obiekty). Według danych z roku 2003 liczba miejsc noclegowych wynosiła 4 079, w tym 2 649 (64,9%) miejsc całorocznych i 1 430 (35,1%) miejsc sezonowych. Tylko dwa obiekty zostały zaszeregowane w kategorii „obiekt hotelarski” – są to Ośrodek Wypoczynkowo-Rehabilitacyjny „Potok” w Jarnołówku jako pensjonat 3-gwiazdkowy oraz Schro-

⁸ *Strategia Rozwoju Gminy Głucholazy*, Uchwała Rady Miejskiej w Głucholazach z dnia 30 czerwca 2004 r., nr XX/159/04.

⁹ Tamże.

nisko Młodzieżowe w Głucholazach. Pozostałe to „inne obiekty świadczące usługi hotelarskie”¹⁰.

4. Programy Unii Europejskiej jako metoda poprawy atrakcyjności turystycznej Głucholaz

Wraz z pogłębianiem się procesów integracyjnych Unia Europejska przywiązuje coraz większą wagę do polityki spójności, której zasadniczym celem jest zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego między państwami i regionami. Najbardziej wyraźne dysproporcje rozwojowe ujawniają się na poziomie regionalnym, stąd polityka ta przybiera najczęściej postać polityki skierowanej do najbardziej potrzebujących regionów. Obok aspektu regionalnego ma ona również wymiar horyzontalny, polegający na kierowaniu środków finansowych na realizację określonych problemów, dotyczących całych gospodarek narodowych oraz całej Unii Europejskiej¹¹.

Do zmniejszenia różnic regionalnych może się przyczynić rozwój gospodarki turystycznej. Obszary recepcji turystycznej bowiem charakteryzują się bardzo często niższym poziomem rozwoju gospodarczego niż obszary emisyjne. Dochodzi tu do wtórnej redystrybucji dochodu narodowego, dokonującej się poprzez różne formy transferu turystycznego, który polega na tym, iż pieniądze zarobione w regionie bogatszym są wydawane w regionie biedniejszym¹². Może to doprowadzić do zniwelowania różnic rozwojowych, pod warunkiem jednak że obszar recepcyjny cechował się będzie odpowiednią atrakcyjnością turystyczną. Jednym z potencjalnych sposobów jej utrzymania lub poprawy mogą być instrumenty finansowe polityki Unii Europejskiej.

Na terenie Głucholaz zadania związane z turystyką realizowane były głównie w ramach dwóch programów pomocowych. Pierwszy z nich to przedakcesyjny Program Współpracy Przygranicznej (*Phare Cross-Border Cooperation*), uruchomiony z inicjatywy Parlamentu Europejskiego w 1994 r. Podstawowym celem programu było wspieranie współpracy transgranicznej sąsiadujących ze sobą regionów. O dofinansowanie można się było ubiegać w przypadku działań prowadzonych w następujących obszarach:

- transport – modernizacja dróg krajowych, przejść granicznych, połączeń komunikacyjnych oraz budowa obwodnic,
- ochrona środowiska naturalnego – budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej, utylizacja i składowanie odpadów itp.,

¹⁰ *Strategia Rozwoju Turystyki w Gminie Głucholazy*, Uchwała Rady Miejskiej w Głucholazach z dnia 29 czerwca 2005 r., nr XXXIV/256/05.

¹¹ E. Kawecka-Wyrzykowska, *Cele i zasady polityki spójności UE*, [w:] *Integracja europejska*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007, s. 250.

¹² B. Meyer, *Turystyka jako ekonomiczny czynnik kształtowania przestrzeni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004, s. 182.

- bezpieczeństwo – inwestycje mające na celu wzmocnienie bezpieczeństwa na granicach,
- rozwój gospodarczy – rozwój turystyki, wspieranie sektora małych i średnich przedsiębiorstw, organizacja imprez gospodarczych i handlowych,
- rolnictwo – rozwój terenów wiejskich, ochrona przeciwpożarowa, gospodarka leśna,
- zasoby ludzkie – wsparcie dla edukacji, służby zdrowia, wymiana młodzieży,
- infrastruktura komunalna – wsparcie w zakresie rozbudowy sieci wodociągowej i energetycznej, gazyfikacji, modernizacji elektrociepłowni.

W dziedzinie turystyki beneficjenci z Głuchołaz w latach 2000-2005 realizowali przedsięwzięcia w zakresie: odnawiania i oznakowania szlaków turystycznych, opracowania strategii rozwoju turystyki, uruchomienia witryny internetowej, przeprowadzenia konferencji naukowej, wydawania publikacji, map turystycznych i folderów promocyjnych oraz organizacji imprez rekreacyjnych (tab. 1).

Drugim programem wykorzystywanym do poprawy atrakcyjności turystycznej Głuchołaz była Inicjatywa Wspólnotowa Interreg III. Jej celem było wspieranie współpracy przygranicznej, międzynarodowej i międzyregionalnej, zarówno na zewnętrznych, jak i wewnętrznych granicach UE. Została ona podzielona na trzy komponenty, a najbardziej interesujący w kontekście rozwoju turystyki jest komponent A. Pomoc finansową można tu było uzyskać na współpracę przygraniczną władz publicznych sąsiadujących ze sobą obszarów, w celu rozwijania przygranicznych ośrodków gospodarczych i społecznych, poprzez wdrażanie projektów mających na celu:

- stymulowanie przedsiębiorczości i rozwoju małych przedsiębiorstw,
- rozwój wspólnego transgranicznego systemu ochrony środowiska,
- modernizację i rozbudowę istniejącej sieci transportowej w celu zwiększenia dostępności komunikacyjnej terenów przygranicznych,
- wsparcie inicjatyw społeczności lokalnych w ramach funduszu mikroprojektów,
- rozwój kapitału ludzkiego i instytucjonalnych form współpracy transgranicznej,
- wykorzystanie zasobów ludzkich i materialnych w dziedzinie badań naukowych, rozwoju technologicznego, edukacji, kultury, w celu zwiększenia produktywności obszaru i jego zdolności do kreowania miejsc pracy.

W ramach Interreg IIIA w gminie Głuchołazy w latach 2006-2007 realizowane były zadania związane z: odbudową promenady spacerowej wzdłuż rzeki Białej Głuchołaskiej, oznakowaniem szlaku turystycznego biegnącego do przejścia granicznego Głuchołazy – Mikulovice, organizacją imprez kulturalnych oraz działaniami promującymi lokalne produkty turystyczne.

Tabela 1. Zadania związane z rozwojem turystyki realizowane w ramach programu Phare CBC na obszarze gminy Głucholazy

Nazwa zadania	Całkowita wartość zadania w euro	Wartość dofinansowania zadania w euro	Wartość wkładu własnego w euro	Okres realizacji projektu	Efekty rzeczowe realizacji projektu
Dni Miast Przygranicznych	15 926	11 945	3 981	kwiecień – lipiec 2000	przeprowadzenie imprezy rekreacyjnej oraz wydanie folderu promocyjnego
Wspomnienie o gorące złota	6 180	3 000	3 180	styczeń – czerwiec 2002	przeprowadzenie konferencji naukowej, wydanie publikacji
Promocja walorów turystycznych Gór Opawskich	6 644	4 983	1 661	styczeń – sierpień 2003	oznakowanie szlaków turystycznych, wydanie mapy turystycznej, uruchomienie strony internetowej
Tradycje i perspektywy rozwoju turystyki w rejonie Głucholaz	8 500	6 375	2 125	styczeń – sierpień 2004	wydanie publikacji, opracowanie strategii rozwoju turystyki
„Górnice Tradycje” – turystyczna promocja zagłębia złota	8 463,71	6 347,78	2 115,93	styczeń – sierpień 2005	wydanie mapy turystycznej, odnowienie i oznakowanie Szlaku Złotych Górników

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Miasta w Głucholazach.

Tabela 2. Zadania związane z rozwojem turystyki realizowane w ramach programu Interreg IIIA na obszarze gminy Gluchołazy

Nazwa zadania	Całkowita wartość zadania w złotych	Wartość dofinansowania zadania w złotych	Wartość wkładu własnego w złotych	Okres realizacji projektu	Efekty rzeczowe realizacji projektu
Odbudowa historycznego ciągu pieszego Gluchołazy – Mikulovice (etap I)	487 690,43	365 767,82	121 922,61	2006	odbudowa promenady spacerowej wzdłuż rzeki Białej Gluchołaskiej, oznakowanie szlaku turystycznego w kierunku Mikulovic
Święto Gór Opawskich – przenikanie kultur szansą rozwoju regionu	22 453	16 839,75	5 613,25	2006	zorganizowanie imprezy pt. „Święto Gór Opawskich”
Biała, Běla, Biele – przyrodniczo-historyczne walory doliny Białej Gluchołaskiej	91 200	68 400	22 800	2006-2007	celem projektu jest zwiększenie znaczenia turystycznego doliny Białej Gluchołaskiej w rozwoju pogranicza, poprzez promocję jej walorów
Nowa płaszczyzna współpracy i promocji pogranicza. Perły zabytkowej architektury przemysłowej	12 000	10 000	2 000	2007	zorganizowano imprezę pn. „Święto Gór Opawskich”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Miasta w Gluchołazach.

5. Podsumowanie

Polska, jako jeden z uboższych krajów Unii Europejskiej, otrzymuje znaczne wsparcie z unijnego budżetu. Pomoc finansowa kierowana była do naszego kraju jeszcze przed jego przystąpieniem do Wspólnoty, a obecnie stanowi ona jedno z głównych źródeł finansowania rozwoju regionalnego oraz takich dziedzin, jak: infrastruktura komunalna czy transportowa, ochrona środowiska czy poprawa funkcjonowania obszarów wiejskich¹³. Wsparcie gospodarki turystycznej na terenie gminy Głuchołazy realizowane było zarówno ze środków przedakcesyjnych w ramach Phare CBC, jak i z finansowanej z funduszy strukturalnych Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA. Zdecydowana większość projektów związanych z turystyką miała charakter „miękki” i dotyczyła promocji oraz rozwoju gminnych zasobów ludzkich. Do tego, aby gmina Głuchołazy powiększyła znacznie swoją atrakcyjność turystyczną, niezbędna wydaje się realizacja większej liczby projektów związanych z rozwojem infrastruktury turystycznej. Jest to możliwe chociażby w oparciu o działanie nr 1.4 pt. „Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjno-sportowej” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013.

Literatura

- Bosiacki S., *Gospodarka turystyczna w Polsce – stan obecny i perspektywy rozwoju*, [w:] *Gospodarka turystyczna w XXI wieku*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań 2002.
- Gaworecki W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.
- Gryszel P., *Działania samorządu terytorialnego na rzecz kształtowania regionalnej i lokalnej polityki turystycznej*, [w:] *Polityka turystyczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin-Kopenhaga 2005.
- Jędrzejewski L., *Turystyka jako element rozwoju regionalnego*, [w:] *Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Jelenia Góra 2008.
- Kawecka-Wyrzykowska E., *Cele i zasady polityki spójności UE*, [w:] *Integracja europejska*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007.
- Kornak A., Rapacz A., *Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie*, AE, Wrocław 2002.
- Kowalczyk A., *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2000.
- Meyer B., *Turystyka jako ekonomiczny czynnik kształtowania przestrzeni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004.
- Page S., *Urban tourism*, Routledge, London-New York 1995.
- Słodowa-Helpa M., *Warunki i czynniki rozwoju turystyki w gminie*, „Problemy Turystyki” 2002, nr 3-4.

¹³ L. Jędrzejewski, *Turystyka jako element rozwoju regionalnego*, [w:] *Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Jelenia Góra 2008, s. 76.

Strategia Rozwoju Gminy Głucholazy, Uchwała Rady Miejskiej w Głucholazach z dnia 30 czerwca 2004 r., nr XX/159/04.

Strategia Rozwoju Turystyki w Gminie Głucholazy, Uchwała Rady Miejskiej w Głucholazach z dnia 29 czerwca 2005 r., nr XXXIV/256/05.

THE ROLE OF EU AID FUNDS IN INCREASING THE TOURIST ATTRACTIVENESS OF THE GŁUCHOŁAZY COMMUNE

Summary

Tourism is becoming more and more important to Polish national economy, contributing to the domestic product. One of the most significant obstacles preventing it from more dynamic development is the issue of its funding sources. The article presents the role of EU aid funds as a potential instrument that could improve the tourism attractiveness of the Głucholazy Commune. EU aid funds intended to develop tourism economy of the commune have originated from Phare CBC and Interreg IIIA, and concerned mainly promotion of the commune and development of human resources. To significantly improve the tourism attractiveness of Głucholazy, more attention should be paid to projects aiming at enhancement of the tourism infrastructure.